PLATFORM
FOR ANALYTICS
AND INTERCULTURAL
COMMUNICATION
(PAIC)

СЕРІЯ ІНТЕРВ'Ю
З УКРАЇНСЬКИМИ АНАЛІТИЧНИМИ
ЦЕНТРАМИ

CASE Україна

CASE Україна належить до найкращих економічних аналітичних центрів України. Найбільш впізнаваним він став завдяки інформаційно-роз'яснювальному проекту «Ціна держави», який досить просто й зрозуміло пояснює громадянам, куди витрачаються їхні податки. Виконавчий директор організації Дмитро Боярчук розповів про становлення аналітичного центру, його головні проекти й принагідно охарактеризував процес перебігу реформ, який нині триває в Україні. На його думку, саме реформа енергетичного сектору та децентралізація стали найбільш успішними в Україні, а скасування фіксованого обмінного курсу сприяє стабілізації економіки.

Київ, 2018

Institut für Europäische Politik
Renaissance International Foundation
Ilko Kucheriv Democratic Initiatives Charitable Foundation
think twice UA

Про проект

Інтерв'ю опубліковано в рамках проекту **«Платформа аналітики та міжкультурної комунікації»**, мета якого полягає у посиленні експертизи в сфері написання аналітичних матеріалів, створенні синергій між українськими та європейськими, зокрема німецькими, аналітичними центрами та покращенні розуміння міжкультурних розбіжностей. Проект реалізується Інститутом європейської політики (Берлін) у співпраці з Міжнародним фондом «Відродження», Фондом «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва, Ініціативою з розвитку та дослідження аналітичних центрів «think twice UA» за сприяння Федерального міністерства закордонних справ Німеччини.

Про серію інтерв'ю

Мета інтерв'ю з представниками аналітичних центрів полягає у тому, щоб дати читачеві уявлення про те, яким на сьогодні є ландшафт українських аналітичних центрів, з якими викликами вони стикаються та яку роль відіграють у проведенні реформ в Україні.

Відповідальні за проведення інтерв'ю

Інститут європейської політики – неприбуткова німецька організація, яка працює в сфері європейської інтеграції, заснована 1959 року. Інститут належить до провідних аналітичних центрів у сфері аналізу зовнішньої політики Німеччини та політики Європейського Союзу. Завдання Інституту полягає у науковому опрацюванні тем європейської політики та інтеграції і виробленні практичних рекомендацій у цій сфері. До напрямів його діяльності належить також реалізація проектів, які спрямовані на посилення ролі громадянського суспільства в країнах Східного партнерства. www.iep-berlin.de

Institut für Europäische Politik

think twice UA – Ініціатива з розвитку та дослідження аналітичних центрів. Ініціатива створена в 2016 році для проведення моніторингу, аналізу та популяризації think tanks. Місія – підвищення аналітичного рівня для якісного поступу та глибоких трансформацій України. www.thinktwiceua.org

think twice UA

Думки, висловлені у цій публікації, передають погляди автора і не відображають офіційної позиції будь-якої з представлених організацій чи Федерального міністерства закордонних справ Німеччини.

Редакція

Видавець: think twice UA
Спілкувалася: Ольга Львова, think twice UA
Головний редактор: Людмила Мельник,
Інститут європейської політики
Редактор: Ірина Філіпчук,
Фонд «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва
Верстка: Дмитро Мокрий-Вороновський

© think twice UA, 2017 рік

За підтримки Федерального міністерства закордонних справ Німеччини:

Auswärtiges Amt

CASE Україна

Фото: CASE Україна

Дмитро Боярчук—виконавчий директор CASE Україна, економіст, автор багатьох досліджень та публікацій. Головними сферами його досліджень є економіка ринку праці, соціальна політика та фіскальний сектор. Ставить перед командою амбітні цілі щодо економічного просвітництва суспільства та переконаний, що українські аналітичні центри мають виконувати цю непросту, але дуже потрібну в сучасних умовах країні роботу.

CASE Україна — провідний аналітичний центр України, ключовими напрямами якого є економічні дослідження, аналіз та прогнозування макроекономічної політики. Стартував під час Проекту макроекономічних реформ Гарвардського інституту міжнародного розвитку і з 1999 року почав самостійне плавання. В межах своєї діяльності співпрацює, зокрема, з Міністерством економіки, Міністерством фінансів, Національним банком України, а також міжнародними організаціями, такими як Світовий банк, Програма розвитку ООН (UNDP), Агентство міжнародного розвитку США (USAID), Світовий економічний форум тощо. Є частиною міжнародної мережі CASE, до якої входять аналітичні центри Польщі, Киргизстана, Молдови, Грузії, Білорусі та Росії.

Фото: CASE Україна

Інтерв'ю

Політичні рішення повинні супроводжуватись аналізом, який показує наслідки рішень

Ольга Львова,
think twice UA

Дмитро Боярчук,
CASE Україна

CASE Україна – один з провідних економічних аналітичних центрів. Що посприяло формуванню організації?

CASE Україна створено в 1999 році, тоді він був правонаступником великого Гарвардського проекту, а саме Проекту макроекономічних реформ Гарвардського інституту міжнародного розвитку, який працював в Україні з 1996 по 1999 рік. Цей проект народився після розвалу Радянського Союзу, коли вдарила економічна криза. Його серйозно фінансували в Росії та Україні, а основне завдання полягало у зміні макроекономічної ситуації. Коли він завершив свою роботу, залишалася група спеціалістів, в основному з Польщі. Було багато напрацювань, і команда вирішила створити організацію як частину мережі CASE. На тоді CASE вже діяв у Польщі. Ми були і залишаємося частиною цієї міжнародної мережі, зробили багато спільних проектів, але ми – українська організація.

Оскільки Ваша організація є частиною мережі CASE, як у Вас налагоджено співпрацю з іншими аналітичними центрами?

Ми співпрацюємо також із Atlas Network – це американський мережевий аналітичний центр, який пропагує цінності вільного ринку. Є членом і Реанімаційного Пакету Реформ (РПР), адже це цікава структура, хоча дещо й переобтяжена адмініструванням. Ми навіть кілька разів користувалися потужностями РПР.

Які головні напрями діяльності організації Ви виокремили б?

Ключовий напрям CASE Україна – макроекономіка.

Ключовий напрям CASE Україна – макроекономіка. Ми здійснюємо аналіз «соціальної політики», а також вивчаємо проблеми малого та середнього бізнесу. Водночас у нас досить великий портфель виконаних проектів – це і міжнародна торгівля, бюджетна політика, є навіть деякі проекти в енергетичній сфері. Я б сказав, що ми виконуємо аналітику майже з усіх питань, які можна зачепити в економічній сфері.

У вас досить нетипові як для багатьох українських аналітичних центрів джерела надходження, ви продаєте аналітичні матеріали, а окрім того, маєте пожертви. Як вдалось налагодити це?

Довелося налагоджувати це не від гарного життя. Знаєте, організації, які працюють лише на грантах, не мають стабільних можливостей, це називається «то пусто, то густо». Грантодавці в якийсь момент вирішують, що треба фінансувати інші сфери, якими займаються інші організа-

ції, адже загалом проектів дуже багато.

З 1999 року, з якого ми працюємо, пережили декілька таких хвиль і збагнули, що треба шукати альтернативні джерела фінансування. Перше розуміння, яке прийшло – це те, що ми добре знаємося на макроекономіці. *Нашими продуктами цікавляться не тільки decision makers,* люди, які ухвалюють рішення, *але й бізнес, тому що в нас якісні інструменти аналізу.* Ми намагалися це продавати, але в Україні цих продуктів було багато, потім ми знайшли певну модель – як це пропонувати іноземній аудиторії. З українськими споживачами потрібно працювати інакше, тут діють пожертви. Це дуже трудоємний напрям, але сьогодні ми в нього найбільше інвестуємо, бо за цим є перспективи. Донори не вічні і часто змінюють свою думку, а виховати аналітика й утримати його – дуже серйозна задача. Донори часто люблять шукати певного аналітика з двадцятирічним досвідом і конкретними навичками, заплатити йому порівняно невеликі гроші за виконання завдань індивідуально, без організації, і піти. Де аналітик набував цього досвіду 20 років, хто його виховував і створював – це мало кого хвилює.

Нашими продуктами цікавляться не тільки decision makers, але й бізнес, тому що в нас якісні інструменти аналізу.

Які пріоритети розвитку організації Ви бачите?

Наразі затверджуємо план на 2018–2020 рр. *Серед пріоритетів діяльності – зміна поведінки людей і зміна якості ухвалюваних рішень.* Ми на певному етапі зрозуміли, що приходити просто з аналітикою до decision makers немає сенсу. Бо в багатьох випадках вони зважають не на суто технічний аналіз, а на політичні питання, керуються тим, хто їх призначив на цю посаду, як реагуватимуть виборці. *Потрібно також пропонувати не просто якісну аналітику, а працювати із самими виборцями, пояснювати їм, що вони мають вимагати від тих людей, яких делегують.* З приводу стратегічних планів, я ще назвав би проект «Ціна держави», де ми намагаємося донести до широкого загалу інформацію, за що люди сплачують податки. Ми хочемо, щоб у 2020–2030 рр. більшість громадян в Україні чітко це розуміли, як і те, що все в країні відбувається за їхні кошти.

Серед пріоритетів діяльності – зміна поведінки людей і зміна якості ухвалюваних рішень.

Потрібно також пропонувати не просто якісну аналітику, а працювати із самими виборцями, пояснювати їм, що вони мають вимагати від тих людей, яких делегують.

У нас також є амбіція переглядати функції держави і обсяг її видатків. Останніми роками у цій сфері спостерігався прогрес, але ефективність використання публічних коштів, як і функції держави – занадто широкі, держава може втручатися в будь-які сфери життя. Ми собі ставимо за мету глибше розглядати ці функції держави та видатки, виходити з конкретними пропозиціями – «ось, дивіться, тут можна витрачати їх ефективніше або взагалі не витрачати». Тому що в державних чиновників є така схильність – якщо виділили бюджет, то його треба засвоїти, а питання має стояти так – або засвоювати його ефективно, або ніяк.

Політичне рішення і кожна політична обіцянка мають супроводжуватися cost benefit analysis, тобто аналізом, який показує наслідки рішень. На жаль, дискусії часто зводяться до «вірю – не вірю». Важливо наповнювати суспільні та політичні дискусії реальними цифрами, оцінками – те, що називається evidence base. Цього в Україні поки що або немає, або є в маніпулятивному вигляді.

Політичне рішення і кожна політична обіцянка мають супроводжуватися cost benefit analysis, тобто аналізом, який показує наслідки рішень.

Ваш проект «Ціна держави», напевно, є найуспішнішим, адже у вас 30 000 підписників, міжнародні відзнаки. В чому секрет успіху?

Ідея виникла давно, задовго до початку проекту. З'явилось розуміння того, що одна із причин, що люди не беруть участі у соціальному житті, і, як наслідок, політики починають «гратися в гречку» чи інші маніпуляції, полягає в тому, що люди думають, що все це відбувається за чийсь рахунок. Вони не розуміють, що насправді за все сплачено з їхніх кишень, що податки стягують із них, а не з якогось там олігарха чи бізнесмена. Держава не є абсолютним гравцем, який забирає у багатих і віддає бідним. Це велика проблема у свідомості, коли депутат за гроші платників податків облаштовує дитячий майданчик, пише на ньому «Від мене», і люди повинні бути йому вдячні.

Тому постала ідея провести аналітичну роботу і написати аналітичну статтю під назвою «Скільки коштує держава або за що я плачу податки?». Стаття мала великий резонанс. Ми зрозуміли, що люди читають, цікавляться цією темою. Потім почали докладніше писати про те, за що люди сплачуть податки, і фактично, це виявилося таке собі мікро-медіа. Тепер у нас цей проект має окрему веб-сторінку.

Хочу перейти від блоку організації до блоку реформ. Ваша оцінка успішних реформ в Україні після 2014 року.

Успішною вважаю енергетичну реформу. Багато хто каже, що підвищення тарифів на опалення не було реформою, але насправді люди не розуміють глибокої суті цих змін. Відбувся вплив на торговий баланс і на обмінний курс. Ми менше платимо, менше споживаємо, що своєю чергою приводить до енергоефективності. Це також вплив на бюджет, на поведінку людей, тобто люди починають мізкувати, де можна прикрутити, аби сплачувати менше, а за що можна дозволити собі заплатити. Це – планування у внутрішньому видобутку, енергетична безпека.

Суспільство також не розуміє, що економічні кризи, які ми пережили, по-перше, були спричинені енергетичними факторами, а, по-друге, наявністю фіксованого курсу.

Наша система повсякчас генерує торговий дефіцит, так вона влаштована, і цей торговий дефіцит та девальваційний потенціал нівелюються лише шляхом зміни валютного курсу.

Суспільство також не розуміє, що економічні кризи, які ми пережили, по-перше, були спричинені енергетичними факторами, а, по-друге, наявністю фіксованого курсу. Та сама криза 2013 року була наслідком політики фіксованого обмінного курсу. Янукович декларував, що курс буде стабільним за будь-яких умов. Це було одним із наріжних каменів його політики, його помилкою. Тому що *наша система повсякчас генерує торговий дефіцит, так вона влаштована, і цей торговий дефіцит та девальваційний потенціал нівелюються лише шляхом зміни валютного курсу*. Янукович і люди, які були при ньому, інвестували шалені гроші в те, щоб курс був стабільним. Коли дефіцит рахунку поточних операцій перевищив 16 мільярдів доларів, стало очевидно – щоб дотягнути до виборів, треба або щось продавати дуже велике – чи то газову трубу, чи то землю, або щось інше вигадати. І

Валютний курс повинен бути плаваючим, тому що це регулятор здоров'я економіки України.

Децентралізація посприяла великій позитивній зміні в шаблонах поведінки людей, і я думаю, що наслідки цього буде видно через десятки років.

розгорнувся політичний торг: євроінтеграція або Митний союз. Фундаментальна причина цього торгу полягає в намаганні втримати курс. *Валютний курс повинен бути плаваючим, тому що це регулятор здоров'я економіки України.* Курс відпустили, і це, я вважаю, дуже велика зміна, яка в багатьох випадках недооцінюється.

Велика реформа та досягнення – це децентралізація. Про неї теж мало говорять, тому що вона просувається більш-менш нормально. *Децентралізація посприяла великій позитивній зміні в шаблонах поведінки людей, і я думаю, що наслідки цього буде видно через десятки років.* Велика реформа– антикорупційна. Вона незавершена, але навіть те, що з'явилось «інородне тіло» – НАБУ, великий здобуток.

Нині точиться багато дискусій про земельну реформу. Як Ви оцінюєте її впровадження?

Щодо земельної реформи, то тут треба докладати ще чимало зусиль, хоч і зроблено вже багато. Наша позиція така, що це та реформа, де треба працювати з міфами. Я бачу, що ставлення до цього питання поступово змінюється. Якщо раніше це було різке відкидання, то сьогодні приходить розуміння і навіть політична воля щодо проведення цієї реформи. Але на шляху впровадження її стоїть небезпека, якої всі бояться, що хтось на цьому заробить, а не я. Побоюються й того, що багато земельних паїв перебуває в оренді, плата за оренду занижена. Але це все може змінитись, якщо власники паїв, маючи свої земельні ділянки, матимуть змогу їх продавати. В них з'являється важіль впливу, щоб виторговувати кращу ціну за оренду. І тут пропонують вводити різні обмеження, наприклад, купувати лиш по 200 гектарів. *Я вважаю, що вводити обмеження на купівлю землі неправильно, адже основна проблема земельної реформи полягає не в тому, що ринку немає, він є, а в тому, що він – тіньовий.*

Я вважаю, що вводити обмеження на купівлю землі неправильно, адже основна проблема земельної реформи полягає не в тому, що ринку немає, він є, а в тому, що він – тіньовий.

Україна сьогодні стикається з проблемою відтоку робочої сили, що це означає для економіки держави?

Якщо роботодавець не може запропонувати ні фінансових умов, ні інших компенсаторів – людина йде на іншу роботу.

Великою мірою, люди, які залишили Україну і виїхали, – вони тримають стабільність гривні.

Я не бачу у цьому трагізму, я вважаю, що це нормальний економічний процес. *Якщо роботодавець не може запропонувати ні фінансових умов, ні інших компенсаторів – людина йде на іншу роботу.* Погано, коли в людини немає альтернатив, тоді всі ці процеси консервуються. Сьогодні багато людей виїжджає до Євросоюзу, і це найкращий сигнал для всіх, хто відповідає за правила гри, що потрібно змінювати ситуацію.

Великою мірою, люди, які залишили Україну і виїхали, – вони тримають стабільність гривні. Не МВФ, не уряд, а саме люди, які залишили Україну і переказують сюди гроші у вигляді зарплат чи інших надходжень.

Торік було здійснено переказів на суму 9,2 мільярдів доларів США, обсяг інвестицій становив близько 2 мільярдів доларів США на рік.

Торік було здійснено переказів на суму 9,2 мільярдів доларів США, обсяг інвестицій становив близько 2 мільярдів доларів США на рік. В цьому плані ми, напевно, трохи нагадуємо Таджикистан, де перекази здійснюються з Москви. Водночас це серйозний сигнал того, що ситуація не сприяє створенню підприємств, тому що політичні рішення недолугі. В людини життя коротке, вона хоче їсти, щоб її діти були одягнені в щось нормальне. Якщо ви хочете конкурувати за цих людей – організуйте тоді умови, щоб до вас приїхали підприємці і створили для них робочі місця.

Розкажіть, будь ласка, про співпрацю із владою, зокрема з тими, хто є ключовими вашими стейкхолдерами – Міністерством економіки, Міністерством фінансів. Чи є затребуваними ваші продукти та фахова експертиза?

З Міністерством фінансів маємо позитивний досвід співпраці. З Міністерством економіки працюємо з прогресивною його частиною. При цьому ми намагаємося зберігати те, що називається «critical voice». Тому що ходити на засідання уряду і говорити, які в них чудові рішення – це одна частина існування, а інша – це залишати можливість казати «хлопці, так, ви класно зробили, але тут у вас помилка». Ми схвалюємо дії уряду, коли бачимо, що рішення ефективні. Так було щодо тарифів на газ і на опалення, коли уряд активно виступав за підвищення і ми його в цьому підтримували. Нас обливали брудом, але ми вважали, що це дуже принципове рішення і прямо йшли під цей вогонь критики, тому що розуміли, що без цього рішення далі нічого не буде. Ми граємо як незалежні гравці.